

Žemaičių muziejaus „Alka“ darbuotojai 1965 m. rugpjūčio 6 d. Iš kairės: V. Valatka, Z. Vitkevičienė, E. Norkienė, M. Vyšniauskienė, S. Snarskienė, B. Švėgždavičius, P. Snarskis, T. Šeirytė-Kazlauskienė, S. Švėgždavičienė

PETRAS SNARSKIS

(1905–1981) LIUCIJA SNARSKIENĖ

Petras Snarskis gimė 1905 m. spalio 5 d. Panevėžio apskrities Kupiškio valsčiaus Virbališkių kaimo mažažemių valstiečių Albinos Davidonytės-Snarskienės ir Ignoto Snarskio šeimoje, kurioje jis buvo antras vaikas. Augo kartu su trimis seserimis ir broliu. Kartu gyveno dar ir seneliai – Magdalena ir Aleksandras Snarskiai. Aleksandras buvo dalyvavęs kare su turkais ir mūšyje prie Šipkos sužeistas į koją. Kaip buvusiam karo dalyviui ir bežemiui valstiečiui, jam paskyrė vieną dešimtinę žemės Pašilės kaime, netoli Virbališkių. Tėvams sunkiai sekėsi išmaitinti didelę šeimą. Dažnai neužtekdavo „duonos iki duonos“. Savo atsiminimuose P. Snarskis rašo: „Su nekantrumu laukdavome, kada pribręš rugiai. Rinkdavome pusžales varpas iš dar nesubrendusių grūdų, motina išvirdavo nepaprasto gardumo košę. Kokia laimė būdavo, kai motina iškepėdavo pirmo derliaus duoną.“

Tuo metu mokykla veiktavo tik pusę metų. Pavasarį, tik sniegui nutirpus, vaikai nelankydavo mokyklos, nes daug darbų atsiradė-

vo namuose. Reikėdavo padėti tėvams: kapoti virbus, ganyti gyvulius, žąsis. Mokyklą uždarydavo iki sekančio vėlyvo rudens, mokytoja išvažiuodavo atostogų. 1918–1921 m. mokiausi ir baigiau Virbališkio pradžios mokyklą. Kai pradėjau mokytis pradžios mokykloje, jau mokėjau truputį skaityti iš elementoriaus, kai ką – mintinai. Labai greitai „išėjau elementorių“. Tada mokytoja davė didesnę knygėlę, vadinamą „žiupsneliu“. Ji liepė klasėje paskaityti pirmąjį straipsnelį. Skaičiau prastai, vos vapaliodamas žodžius. Už tokį skaitymą mokytoja užsuko ausį ir per pietų pertrauką paliko stovėti suole. Ši bausmė mane labai stipriai paveikė nes tai buvo pirmas kartas viešos bausmės. Kitą dieną straipsnelį – „Giesmė žmogelio, nemokančio nei skaityti, nei rašyti“ perskaičiau gerai, mokytoja pagyrė. Kadangi mokslas man sekėsi neblogai, tėvai nutarė mane ruošti mokytis į Kupiškio progimnaziją. Papildomai pasiruošęs pas kaimo daraktorių Katelelę, 1922 m. įstojau į Kupiškio progimnazijos antrą klasę. 1924 m. baigiau progimnazijos kursą ir, išlaikęs konkursinius egzaminus, įstojau į Skapiškio pradžios mokyklos dvimečius mokytojų kursus. Konkursas buvo toks: šeši pretendentai į vieną vietą. Rašiau rašinį tema „Miško nauda“. Tėvai rėmė kiek galėjo, gaudavau 37,5 Lt stipendiją. 1926 m. baigiau mokslus, įgydamas pradžios mokyklos mokytojo cenzą. Iš pradžių įsidarbinau Kupiškio žemės ūkio bendrijoje buhalteriu. 1928 m. buvau paskirtas Šiaulių apskrities pradžios mokyklų inspektoriumi, o nuo 1928 m. rugsėjo mėnesio savo gyvenimą susiejau su Žemaitija. Pradėjau mokytojauti Tryškių valsčiaus Balsių pradžios mokykloje.“

Gyvendamas ir dirbdamas Balsiuose, Petras Snarskis aktyviai įsijungė ne tik į mokyklos, bet ir į Tryškių apylinkės visuomeninį gyvenimą. Mokykloje dirbo pagal keturių klasių programą, įkurė

Žemaičių muziejaus „Alka“ darbuotojai 1974 m. Petro Snarskio darbo muziejuje 25-erių metų sukaktuvių dieną. Iš kairės: Janina Vargalienė, Kunigunda Vitkienė, Antanas Ramonas (rašytojas), Elena Noreikienė, Marija Vyšniauskienė, Pranas Duoplys, Petras Snarskis, Antanas Krišukas, Z. Vitkevičienė, S. Švėgždavičienė, Vitas Valatka, J. Striaupytė. Dešinėje: 1939 m. Tryškių valsčiaus Balsių kaimo mokykloje surengtos ūkininkų rankdarbių parodos dalyviai. Centre – vadovė Stasė Snarskienė ir mokytojas Petras Snarskis; sodinamas parkelis prie Žemaičių muziejaus „Alka“. 1956 metai. Dirba B. Švėgždavičius, A. Krišukas, P. Snarskis ir S. Snarskienė

dramos būrelį, chorą, vadovavo naujos mokyklos statybai. Na, o po pamokų važiuodavo į Tryškius – dirbo ten veikusioje kredito unijoje. Žmonės čia jį gerbė ir kaip mokytoją, ir kaip žmogų, kuris rūpinasi jų socialiniais reikalais. Per vasaros atostogas dažnai važiuodavo į mokytojų tobulinimosi kursus Šiauliuose. Bendraudavo su ūkininkais, valstiečiais, miestelio inteligentija.

Tuo laikotarpiu jis buvo laukiamas svečias Paragiuose (Mažeikių r.), kur tada gyveno rašytojos Marijos Lastauskienės dukra Stasė Matulienė. Nuvykus ten, kalboms galo nebūdavo: diskutuodavo apie literatūrą, kultūrinio gyvenimo aktualijas, kartais prisėdavo ir Stasės rankraščius pakoreguoti. Vėliau P. Snarskis su S. Matuliene susitiko Kaune, jai paprašius, depozito teise iš muziejaus jai perdavė saugoti senelio Nikodemo Ivanausko paveikslą.

1937 m. Petras Snarskis vedė pasiturinčio Balsių kaimo ūkininko dukrą Stasę Maciūtę. Tuo metu kartu su jais gyveno Petro Snarskio tėvas Ignotas, kuris senatvėje turėjo sveikatos problemų. Dėl susiklosčiusių šeimyninių aplinkybių Snarskių šeima nutarė persikelti į Kupiškį. 1940 m. P. Snarskis dirbo Kupiškio pradžios mokyklos vedėju. Čia jis prisiminė savo vaikystės pomėgį – domėjimąsi senovės daiktais. Jam mažam būnant, tėvas Ignotas dirbo valsčiaus ir mokyklos „storažu“ (sargu). Jo pareiga tada buvo saugoti valsčiaus pastatą bei mokyklą ir rūpintis ten buvusių patalpų šildymu. Ūkininkai aprūpindavo kuru, kartais atveždavo ir jiems jau nereikalingų daiktų – lovių, geldų, kubilų. Prisiminęs tuos laikus, vėliau P. Snarskis rašė: „Kaip man būdavo įdomu juos tyrinėti, žiūrėti

(Nukelta į 56 p.)

Žemaičių muziejaus „Alka“ filialo – Žemaitijos kaimo buitės muziejaus – malūnas 1976 m. lapkričio 8 dieną V. Valatkos nuotrauka; Žemaitijos kaimo muziejaus kluonas 2008 m. K. Prušinsko nuotrauka

(Atkelta iš 55 p.)

kaip jie padaryti, iš kokio medžio. Prašydavau tėvo, kad nesukapotų“ (P. Snarskio atsiminimai).

Kupiškyje P. Snarskis pateko į kraštotyrininkų Stefanijos ir Michalinos Glemžaičių, kurios kartu su mokytoju P. Spudu, agronomu P. Pakarkliu ir kitais bendraminčiais rūpinosi tautos kultūros išsaugojimu, draugiją. Po kurio laiko P. Snarskis pradėjo vadovauti mieste susiformavusiam kultūros židiniui.

1941 m. prasidėjęs karas P. Snarskį užklupo atostogaujantį pas žmonos tėvus. Nieko nelaukę jaunesni Snarskiai grįžo į Kupiškį ir toliau mokytojavo, Petras vadovavo pradžios mokyklai. Tuo metu jie gyveno pas Stefaniją Glemžaitę. 1941 m. spalio mėnesį pradžios mokykloje susirinkę inteligentai sudarė komisiją ir pradėjo rūpintis muziejaus įsteigimu, užmezgė ryšius su muziejininkais. P. Snarskis drauge su S. Glemžaitė, P. Spudu, V. Kavoliūnu ir kitais rinko eksponatus būsimam muziejui, užrašinėjo krašto

papročius, patarles. 1943 m. muziejus Kupiškyje buvo atidarytas.

Karo metai Snarskių, kaip ir daugumos lietuvių gyvenime buvo sudėtingi. Vėliau – pokario sunkmetis. Tai stipriai paveikė P. Snarskio sveikatą – darbus teko pristabdyti. Vis dėlto jis ir toliau domėjosi tautosaka, rinko patarles, padavimus, užrašinėdavo papročius. Sutvarkęs šią medžiagą, išsiuntė leidyklai, tuo „prisidurdamas“ prie šeimos biudžeto. Padėjo ir patarinėjo Elvyrai Glemžaitėi-Dulaitienei, kuri tuo metu spaudai rengė knygą „Kupiškėnų senovė. Etnografija ir tautosaka“.

Po kurio laiko P. Snarskio sveikata pagerėjo, bet mokytojauti jis jau nebe norėjo. Nutarė važiuoti į Kultūros ministeriją ir paprašyti širdžiai labiau priimtino darbo. Pasiūlymas buvo netikėtas ir patrauklus – važiuoti į Telšius ir ten pradėti dirbti kraštotyros muziejaus moksliniu bendradarbiu. Su tokiu pasiūlymu mielai sutiko, nes su muziejininkyste bei kraštotyra buvo susipažinęs. Priimant tokį sprendimą, jam įtakos turėjo ir bendravimas su seserimis

Žemaičių muziejaus „Alka“ darbuotojų išaugintame rugių lauke javus pjauna, šiaudų kūlius, skirtus Žemaitijos kaimo muziejaus trobesių stogams, ruošia P. Snarskis ir V. Sabaliauskas. Nuotrauka iš P. Snarskio archyvo

kraštotyriminkėmis Stefanija, Michalina bei Elvyra Glemžaitėmis.

1949 m. P. Snarskis su žmona ir dviem vaikais atvyko į Telšius. Kraštotyros muziejuje jį pasitiko direktorius Bronius Švėgždavičius, vyr. mokslinis bendradarbis Vitas Valatka. P. Snarskis buvo priimtas dirbti vyr. moksliniu bendradarbiu ir jam pavesta kuruoti muziejaus Gamtos skyrių. Po kurio laiko dirbti į muziejų buvo priimta ir Stasė Snarskienė. Iš pradžių ji dirbo salių prižiūrėtoja, vėliau – buhalterė, rūpinosi muziejaus ūkine veikla, dalyvavo renkant eksponatus, tautosaką.

Petro Snarskio archyve yra jo, Telšių kraštotyros muziejaus vyr. mokslinio darbuotojo, 1957–1971 metų užrašai. Čia užfiksuoti ne tik darbai, susiję su Gamtos skyriaus veikla, bet yra nemažai žinių ir apie kitus muziejaus reikalus. Daug vietos skirta ekspozicijų ruošimui, paukščių iškamšų darymui, biologinių grupių ekspozicijoms, vabzdžių kolekcijų, herbariumų sudarymui.

P. Snarskis dalyvaudavo muziejaus rengtose ekspedicijose po Žemaitiją, rinkdavo eksponatus, užrašinėdavo senuosius krašto žmonių papročius.

Užrašuose pateikti įdomūs medžioklės papročių aprašymai, yra žinių apie „Tučių“ kapelius, monetų lobį, surastą Leilėnų kaime (Tryškių apyl.), kai kuriuos gamtos paminklus: Linkaičių ažuolą, Mingėlos ažuolą (Vieštuvėnų k., Plungės r.) ir kt.

P. Snarskis tuo metu palaikydavo ryšį ir konsultuodavosi su Vilniaus universitete dirbusiu Ričardu Kazlausku, Kaune veikusio Zoologijos muziejaus vyr. laborantu A. Kvaseliu ir kitais žinomais gamtos ir muziejūninkystės specialistais. Išmoko daryti iškamšas. Savo užrašuose jis pasakoja: „1958 m. sausio mėn. parsivežiau vilko, baltojo kiškio, juodosios žiurkės iškamšas. 1959 m. lapkričio mėn. važiauvau į Anykščius parsivežti briedžio, pašauto brakonieriaus. Briedis buvo perleistas Telšių kraštotyros muziejui, ir pats vadovavau briedžio odos preparavimui, o iškamšą padarė Kauno Zoologijos muziejuje A. Kvaselis.“

P. Snarskis tuo metu dalyvaudavo komisijų, kurios atrinkdavo muziejui eksponatus iš liaudies kūrybos parodose eksponuojamų paroduodamų kūrinių. Jei tik gaudavo žinių apie kur nors esantį įdomesnį eksponatą, kelionės niekada neatidėliodavo. Kartą labai nusiminė, kai, nuvažiavęs pas Papilės kunigą altaristą Pupaleigį, tikėdamasis muziejui nupirkti vietinio kalvio gamybos unikalų laikrodį, jo neberado – eksponatas jau buvo parduotas Vilniaus etnografiniam muziejui.

Tuo laikotarpiu P. Snarskis aktyviai dalyvaudavo Kaune, Vilniuje, Panevėžyje, Rokiškyje ir kitose Lietuvos vietose rengiamuose kraštotyriminkų seminaruose. Dažnai juose ir pats skaitydavo pranešimus, taip pat ir kraštotyriminkų konferencijose, moksleiviams, kultūros darbuotojams. Temos būdavo įvairios – apie kraštotyriminkų uždavinius, gamtos paminklų išsaugojimą, etnografinį paveldą, Žemaitijos lankytinas vietas, gamtos paminklus-medžius ir kt. Ne kartą jo pranešimai buvo transliuojami ir per vietinį bei respublikinį radiją. P. Snarskio publikacijos buvo spausdinamos rajono laikraštyje, žurnale „Mūsų gamta“.

Aštuoniolika metų jis dirbo Telšių visuomeniniu gamtos apsaugos draugijos pirmininku, Kultūros ministerijos pavedimu teikdavo metodinę pagalbą Lietuvos muziejų gamtos skyrių darbuotojams.

1958 m. birželio 9 d. Telšių muziejuje vyko respublikinis muziejų darbuotojų seminaras, kuriame buvo aptartas muziejaus Gamtos skyriaus darbas, kiti muziejūninkams aktualūs reikalai. Seminaro metu jo dalyviams buvo surengta ekskursija prie Germanto ežero, o Telšių muziejui įteikta pereinamoji vėliava „Geriamam respublikos muziejui“ ir piniginė premija (tai buvo tel-

Petras Snarskis (1905–1981)

šiškių muziejūninkų ilgamečio ir kruopštaus darbo įvertinimas).

Anuo metu muziejuje turėjo veikti skyrius, kuris rūpintųsi socialistinio gyvenimo tyrimu, einamojo laikotarpio medžiagos rinkimu. Muziejuje privalėjo būti vitrinos, standai, kurie gražiai tą gyvenimą pristatytų. Taip muziejuje atsirado standai „Septynmečio 1959–1965 m. plano pavaizdavimas“, kilnojamoji parodėlė „Telšių rajono socialistiniai laimėjimai“ ir kt. Taigi muziejūninkai, aplinkybių spaudžiami, sovietmečiu privalėdavo atlikti ir tokius darbus.

Dirbdamas Telšių kraštotyros muziejuje, P. Snarskis rūpindavosi ir muziejaus ūkine veikla: raštinės, garažo, centrinio šildymo remontu, teritorijos tvarkymu. Kai buvo nutarta prie muziejaus pasodinti parkelį, kartu su kitais darbuotojais sodino eglutes, šermukšnius, vėliau karpydavo, prižiūrėdavo gyvatvores. P. Snarskis nuo mažens mėgo gamtą, tad jam buvo malonu rūpintis muziejaus aplinkos tvarkymu, puošimu.

Tarp išlikusių P. Snarskiui laiškų radau ilgametės muziejaus darbuotojos, buvusios jo bendradarbės Laimos Valatkienės rašytą laišką-atsakymą Garliavoje tuo metu jau gyvenusiam P. Snarskiui: „Jūsų laiško įžanga priminė tą tolimą praeitį, kurios aš nepažinau, bet kurią girdėjau iš pasakojimų. O gyvi tų laikų liudininkai – tai pakrypęs, bet vešlus Vito maumedis, Jūsų sodintoji tuopa, kuri pavasariais

(Nukelta į 58 p.)

Trys buvę Žemaičių muziejaus „Alka“ direktoriai. Iš kairės: Vitas Valatka, Bronius Švėgždavičius, Petras Snarskis. Telšiai, 1957 m.; Petras Snarskis, Michalina Glemžaitė, Stasė Snarskienė 1958 m. prie Žemaičių muziejaus „Alka“

(Atkelta iš 57 p.)

skleidžia tokį malonų, svaiginantį pumpurų kvapą. Ir kaštonų alėja dar tebestovi. Jie, medžiai, vis auga. Neužmirštami muziejuje ir buvusiujų muziejininkų darbai. Vartydami mokslinį archyvą, vaikščiodami fonduose ar ekspozicijose, mes akivaizdžiai susiduriame su visų darbų vaisiais. Ir tikrai! Ir apie eksponatus, ir apie žmones, kurie juos surinko, pagalvoji su meile. Kiek čia triūso įdėta...“

Kokie malonūs šie žodžiai buvo tada Jam, žmogui, kuris visą laiką, net išėjęs į užtarnautą poilsį, vėliau – jau sirgdamas, domėjosi viskuo, kas buvo susiję su Telšių kraštotyros muziejumi.

1967 m. Žemaičių kaimo buitės muziejaus įkūrimo darbais buvo pavesta rūpintis P. Snarskiui. Tokio muziejaus įkūrimo idėja sklandė seniai. Dažnai apie tai jis diskutuodavo su direktoriumi B. Švėgždavičiumi, vyr. moksliniu bendradarbiu Vitu Valatka. Idėjai įgyvendinti trūko Kultūros ministerijos palaiminimo, lėšų, žemės sklypo. Muziejininkų ryžtas Telšiuose įkurti muziejų po atviru dangumi labai sustiprėjo po jų kelionės į Latviją, kurios metu jie aplankė ten veikusį buitės muziejų.

1967 m. Telšiuose kuriamam muziejui po atviru dangumi pietvakarinėje Masčio ežero pakrantėje buvo paskirtas 15 ha žemės sklypas.

Rūpindamasis šio buitės muziejaus eks-

pozicijų įkūrimu, P. Snarskis nevengdavo neieiti ir į turgų, pasikalbėti su kaimo žmonėmis apie išlikusius senovinius įvairios paskirties pastatus, reikalingus muziejui. Pirmasis pastatas, atvežtas į kuriamą Žemaitijos kaimo buitės muziejų, buvo pirtis. Ji čia atsidūrė 1967 m. Greitai po to muziejui skirtoje teritorijoje atsirado ir malūnas, keletas trobesių. P. Snarskis kartu su namus surinkinėjusiais darbininkais daug laiko praleisdavo prie statybų, prižiūrėdavo darbų eigą. Jis dalyvaudavo ir ankstesnėse pastatų buvimo vietose ardant statinius, numeruojant jų detales. Stogams dengti reikėjo šiaudų. Nutarė patys jais apsirūpinti. Pasėjo rugių, vėliau patys derlių nuėmė ir taip apsirūpino reikalinga statybinei medžiagai. Yra išlikusi nuotrauka, kurioje muziejininkai įamžinti tuo momentu, kai ruošė kūlius stogams dengti. Rūpinosi P. Snarskis ir naujų buitės muziejaus trobesių paieškomis.

1969 m. Telšių kraštotyros muziejaus direktoriumi buvo paskirtas Vitas Valatka. Administracinis darbas jam buvo ne prie širdies ir 1972 m., nutaręs tolesnį savo gyvenimą paskirti moksliniams archeologiniams tyrinėjimams, šių pareigų atsisakė. Tada (1972 m.) direktoriumi buvo paskirtas P. Snarskis. Tuo laikotarpiu jis toliau rūpinosi Žemaitijos kaimo buitės muziejaus statinių perkėlimu ir statyba bei Telšių kraštotyros muziejaus filialų Mažeikiuose, Bukantėje, Paragiuose reikalais, muziejaus pastato

rekonstrukcijos ir plėtimo projektų įgyvendinimu, nemažai dėmesio skirdavo ir Gamtos skyriui.

Laikas skubinosi į priekį, atėjo valanda, kai reikėjo atsisveikinti ir su muziejumi, kuriam buvo paskyręs 25 savo gyvenimo metus. 1974 m. P. Snarskis su žmona Stase nusprendė persikelti gyventi arčiau vaikų. Įsikūrė Garliavoje. Naujoje aplinkoje apsiprato lengvai. Darbą mėgstantis žmogus ir čia surado kuo užsiimti – pradėjo sodinti sodą, išsikasė šulinį, ėmėsi pertvarkyti savo naują būstą. Ryšių su buvusiais savo kolegomis nenutraukė – iki pat 1977 m. su-sirašinėjo su Vitu Valatka.

1981 m. jį netikėtai užklupo sunki liga. Gydantis sveikata pagerėjo, tačiau tik trumpam. Tuo laikotarpiu jis jautė vis trumpėjančių savo dienų trapumą, tačiau stebino jo tvirtybė, sugebėjimas iš gyvenimo trauktis oriai. Tada jis rašė savo prisiminimus iš vaikystės laikų, įamžino padėkos žodžius savo dviems sūnums, žmonai, marčioms, anūkams. Parašė paskutinius pageidavimus ir dėl savo laidotuvių – jis pageidavo, kad į paskutinę kelionę jį palydėtų ne tik artimieji, pažįstami, bet ir Telšių kraštotyros muziejaus darbuotojai; tokius žodžius galėjo parašyti tik aukštos dvasinės kultūros žmogus, ramiai ir oriai susitaikęs su savo likimu.

Toks buvo Jis, Petras Snarskis, geras vyras, tėvas, senelis, mokytojas, muziejininkas. Visiems jis skyrė šiuos savo žodžius: „Dirbau, kiek galėjau. Norėjau, kad visiems būtų gera.“

LITERATŪRA:

1. Danutė Mukienė, „Žemaičių muziejus Alka“, *Žemaičių žemė*, 2004 m. Nr. 3, p. 46–51.
2. Petro Snarskio prisiminimai, *Petro Snarskio archyvas*, Alytus.
3. Petro Snarskio Telšių kraštotyros muziejaus vyr. mokslinio bendradarbio užrašai, *Petro Snarskio archyvas*, Alytus.
4. *Lietuvos muziejai*, 2003 m., Nr. 3.
5. 1941 m. Panevėžio apskrities pradžios mokyklų inspektoriaus K. Plungės mokyklų lankymo ataskaita.
6. Stasės Snarskienės, *Telšių kraštotyros muziejuje (Žemaičių muziejuje „Alka“) dirbusios 1949–1974 m., prisiminimai*.
7. Žemaičių muziejaus „Alka“ muziejaus mokslinės bendradarbės Laimos Valatkienės laiškas, rašyto Pranui Snarskiui į Garliavą, *Petro Snarskio archyvas*, Alytus.